

Vlaamse
overheid

Wegwijs in de Vlaamse Rand

Met lokaal beleid het Vlaamse karakter
van de regio versterken

AGENTSCHAP
BINNENLANDS
BESTUUR

vlaanderen.be/vlaamse-rand

DEEL II

**WEGWIJS IN DE
TAAIWETGEVING**

Inhoud

Deel II. Wegwijs in de taalwetgeving	3
<u>II.1. Basisbegrippen</u>	6
Taalgebieden	6
Faciliteitengemeenten	7
Taalvrijheid en taalwetgeving	7
<u>II.2. Controle en sanctionering</u>	8
<u>II.3. Toepassingen in de Vlaamse Rand</u>	10
Communicatie van het lokaal bestuur	10
Basis- en secundair onderwijs	13
Verenigingen	14
Handelaars en bedrijven	15

Inleiding

De omgevingsanalyse in deel I maakt duidelijk waarom het voor lokale besturen in de Vlaamse Rand een hele uitdaging is om het Vlaamse karakter van de regio te vrijwaren en te versterken. Door de grote instroom van anderstalige inwoners staat het Nederlands als verbindende voertaal onder druk en is lokale gemeenschapsvorming een complex verhaal. In hun omgang met de toenemende (talen)diversiteit moeten lokale besturen bovendien rekening houden met de taalwetgeving. In de 6 faciliteitengemeenten van de Vlaamse Rand speelt daarnaast ook de faciliteitenregeling voor Franstalige inwoners¹.

Dit onderdeel wil lokale besturen in de Rand een duidelijk kader aanreiken door de principes van de taalwetgeving uiteen te zetten. Het vertrekt daarbij van de informatie zoals die terug te vinden is op [de website van het Steunpunt Taalwetwijzer](#), hét referentiepunt voor iedereen die zich wil verdiepen in de taalwetgeving. Wel ligt de focus in deze publicatie nog meer op die aspecten die in het bijzonder relevant zijn voor een regio als de Rand. Zo komen in wat volgt een aantal praktische toepassingen van de taalwetgeving aan bod, die in de Vlaamse Rand vaak vragen oproepen. Bij elk van die toepassingen stippen we enkele beleidsopties voor lokale besturen aan en verwijzen we naar deel III van deze beleidswijzer voor concrete praktijkvoorbeelden.

¹ Voor mandatarissen uit de 6 faciliteitengemeenten van de Vlaamse Rand hebben we dit onderdeel in een aparte versie aangevuld met de specifieke regels die daar van toepassing zijn.

PSSST...!

II.1. Basisbegrippen

Taalgebieden

België telt 4 taalgebieden:

- het Nederlandse taalgebied;
- het Franse taalgebied;
- het Duitse taalgebied;
- het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad (Nederlands en Frans).

Het Nederlandse taalgebied is ééntalig. De bestuurstaal is het Nederlands. Het Nederlandse taalgebied omvat alle gemeenten uit het Vlaamse Gewest, inclusief de 12 zogenaamde faciliteitengemeenten in Vlaanderen. Het Nederlandse taalgebied zonder de faciliteitengemeenten wordt het homogeen Nederlandse taalgebied genoemd.

Het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad is het enige tweetalige taalgebied waar het Nederlands en het Frans als bestuurstaal op voet van gelijkheid staan.

De Vlaamse Rand maakt dus deel uit van het Nederlandse taalgebied en grenst enerzijds aan het taalgebied Brussel-Hoofdstad en in het zuiden ook aan het Franse taalgebied. 6 van de 19 gemeenten in de Vlaamse Rand zijn faciliteitengemeenten.

Faciliteitengemeenten

De term ‘faciliteitengemeenten’ is een verzamelnaam voor de rand- en taalgrensgemeenten. In Vlaanderen zijn er 12 faciliteitengemeenten:

- De 6 randgemeenten² in de Vlaamse Rand rond Brussel zijn: Sint-Genesius-Rode, Linkebeek, Drogenbos, Wemmel, Kraainem en Wezembeek-Oppem;
- De 6 Vlaamse taalgrensgemeenten zijn: Bever, Herstappe, Mesen, Ronse, Spiere-Helkijn en Voeren.

De randgemeenten en de Vlaamse taalgrensgemeenten behoren tot het Nederlandse taalgebied, maar hebben een speciale taalregeling. Als uitzondering op het principe van de ééntaligheid van het taalgebied kan in deze gemeenten de communicatie tussen de overheid en de inwoners onder bepaalde voorwaarden in het Frans verlopen.

Taalvrijheid en taalwetgeving

Het taalgebruik in België is in principe vrij. [Artikel 30 en 129 van de Belgische Grondwet](#) beschermen de taalvrijheid grondwettelijk.

Zo kunnen privépersonen onderling in principe de taal gebruiken die ze willen. Dat geldt ook in de publieke ruimte, bijvoorbeeld aan de schoolpoort of langs de zijlijn van een voetbalveld. Ook een winkelier mag zijn klant in principe aanspreken of verder helpen in om het even welke taal.

De wetgever mag slechts in een beperkt aantal domeinen de taalvrijheid inperken. Artikel 30 en 129 van de Grondwet sommen die op:

- de handelingen van het **openbaar gezag** (bv. taalgebruik in het leger);
- de **gerechtszaken** (bv. een gerechtelijke procedure voor een rechtbank);
- de **bestuurszaken** (bv. contacten van overheidsdiensten met burgers en ondernemingen en omgekeerd);
- het **onderwijs** in de door de overheid opgerichte, gesubsidieerde of erkende instellingen (de onderwijs- en de bestuurstaal in die scholen);
- de sociale betrekkingen tussen de **werkgevers** en hun personeel;
- de door de wet en de verordeningen voorgeschreven akten en bescheiden van de **ondernemingen**.

Op [de website van de Taalwetwijzer](#) vindt u per domein een overzicht van de belangrijkste principes en van veelgestelde vragen.

² Merk op dat de term ‘randgemeenten’ strikt genomen alleen verwijst naar de 6 faciliteitengemeenten van de Vlaamse Rand. Toch wordt de term in een minder technische context ook vaak gebruikt om te verwijzen naar alle 19 gemeenten van de Vlaamse Rand. Om verwarring te vermijden, gebruiken we de term ‘randgemeenten’ in deze publicatie alleen in zijn strikt juridische betekenis.

II.2. Controle en sanctionering

Verschillende instanties oefenen toezicht uit op de taalwetgeving. [Alle info daarover vindt u op de website van de Taalwetwijzer.](#)

We beperken ons hier tot een overzicht van de instanties die toezicht houden op de taalwetgeving in bestuurszaken, en meer in het bijzonder tot die instanties die relevant zijn voor de Vlaamse Rand³:

- Voor heel België: [Vaste Commissie voor Taaltoezicht \(VCT\)](#)

De VCT houdt toezicht op de taalwetgeving in bestuurszaken in het hele land. Na een onderzoek van de klacht zal de commissie een advies verlenen. Adviezen hebben een groot moreel gezag maar zijn in de meeste gevallen niet juridisch bindend. Als de overtreder zich niet schikt naar het advies, kan de VCT in principe wel naar de bevoegde rechter of de Raad van State stappen. De VCT heeft ook verdergaande bevoegdheden als een belanghebbende inwoner uit een faciliteitengemeente of het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad een klacht indient.

- Voor lokale besturen in Vlaanderen: [Agentschap Binnenlands Bestuur](#)

De Vlaamse minister voor Binnenlands Bestuur en de 5 provinciegouverneurs staan als toezichthoudende overheid in voor het algemeen bestuurlijk toezicht op lokale besturen in Vlaanderen. Zij kunnen beslissingen van lokale besturen vernietigen als die het recht of het algemeen belang schenden.

- Voor de 6 randgemeenten: [adjunct van de gouverneur van de provincie Vlaams-Brabant](#)

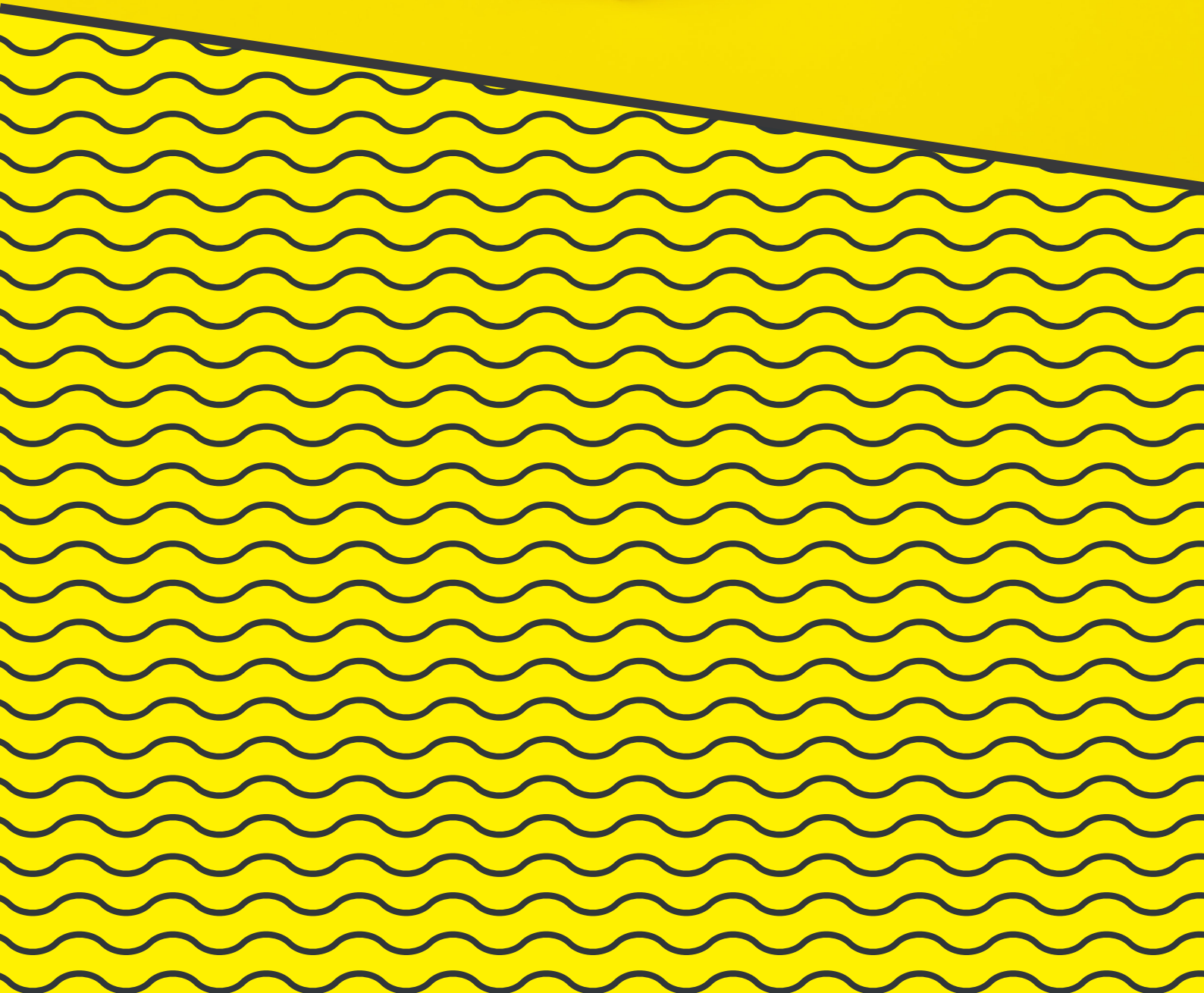
De adjunct van de gouverneur van de provincie Vlaams-Brabant houdt toezicht op de naleving van de taalwetgeving in bestuurszaken in Sint-Genesius-Rode, Linkebeek, Drogenbos, Wemmel, Kraainem en Wezembeek-Oppem. De adjunct kan een beslissing van een randgemeente die in strijd is met de taalwetgeving in bestuurszaken schorsen en behandelt ook klachten over de naleving van de taalwetgeving in bestuurszaken in de randgemeenten. De adjunct kan optreden als bemiddelaar tussen beide partijen.

- Andere toezichtinstanties

De hoven en rechtbanken en de administratieve rechtscolleges kunnen de naleving van de taalwetgeving in bestuurszaken toetsen.

Inbreuken op de taalwetgeving in bestuurszaken kunnen aanleiding geven tot disciplinaire straffen voor wie de inbreuk pleegt of tot nietigheid van de betrokken stukken en handelingen.

³ Voor Voeren is de adjunct-arrondissementscommissaris bevoegd en voor Brussel-Hoofdstad de vicegouverneur. [Meer info vindt u hier.](#)

II.3. Toepassingen in de Vlaamse Rand

Dit onderdeel gaat in op verschillende contexten in de Vlaamse Rand die vaak vragen oproepen op het vlak van taalwetgeving. Het vat de regelgeving telkens kort samen⁴ en wijst op beleidsopties voor lokale besturen.

Communicatie van het lokaal bestuur

DE REGELGEVING SAMENGEVAT

13 van de 19 gemeenten in de Vlaamse Rand behoren tot het homogeen Nederlandse taalgebied, waar de bestuurstaal het Nederlands is. Het gemeentebestuur is een plaatselijke dienst die het Nederlands moet gebruiken als bestuurstaal. Het moet dus bijvoorbeeld een bericht bestemd voor het publiek in het Nederlands verspreiden en ook in de betrekkingen met particulieren het Nederlands gebruiken.

⁴ U vindt de geldende regelgeving meer in detail terug op [de website van de Taalwetwijzer](#).

Meertaligheid bij lokale overheidscommunicatie is beperkt tot volgende gevallen:

- Het hoffelijkheidsprincipe

Lokale besturen kunnen een particulier uit een ander taalgebied antwoorden in de taal die deze particulier gebruikt, wanneer die daar uitdrukkelijk om vraagt en zijn domicilie in een ander taalgebied ligt. Lokale besturen mogen dit hoffelijkheidsprincipe toepassen maar zijn er niet toe verplicht.

- Toeristische mededelingen

Gemeenten of steden die erkend zijn als toeristisch centrum mogen de mededelingen voor toeristen in minstens 3 talen communiceren wanneer de gemeenteraad daartoe beslist en ze die beslissing binnen de 8 dagen meedelen aan de Vaste Commissie voor Taaltoezicht (VCT). In het Nederlandse taalgebied betekent dit dat de gemeenten toeristische berichten minstens in het Nederlands, Frans en Duits (in die volgorde) moeten opstellen. Momenteel is Tervuren de enige gemeente in de Vlaamse Rand die erkend is als toeristisch centrum⁵.

- Contacten met buitenland

Omdat de wetgeving zelf geen informatie geeft over contacten met buitenlandse actoren, stelt de VCT in enkele adviezen dat het taalgebruik met buitenlandse actoren vrij is. De betrokken dienst moet de naam en het adres wel in de voorgeschreven bestuurstaal opstellen.

Toch moeten lokale besturen ook in deze context het gebruik van vreemde talen heel voorzichtig aanpakken, want de taalwetgeving in bestuurszaken is van openbare orde. Officiële documenten waaraan rechtsgevolgen gekoppeld zijn, zoals akten betreffende particulieren of contracten, worden het best opgesteld in de voorgeschreven bestuurstaal. Indien nodig kunnen ze vergezeld gaan van een vertaling.

- Internationale, Europese of specifieke regelgeving

Internationale, Europese of specifieke regelgeving kan andere taalvoorschriften bevatten. Dat is bijvoorbeeld het geval voor bepaalde regelgeving rond de afgifte van meertalige en gecodeerde uittreksels uit en attesten van akten van de burgerlijke stand of rond de coördinatie van de sociale zekerheidsstelsels.

- Cumulatieve voorwaarden voor het gebruik van vreemde talen

De Bestuurstaalwet voorziet behoudens het hoffelijkheidsprincipe en de toeristische mededelingen (zie hierboven) niet in uitzonderingen op de voorgeschreven bestuurstaal. Dat betekent dat het gebruik van vreemde talen in andere situaties die onder de bestuurstaalwetgeving vallen in principe verboden is. Omdat er in de praktijk veel vragen kwamen, ontwikkelde de VCT een adviespraktijk waaruit blijkt dat het gebruik van vreemde talen uitzonderlijk toch gerechtvaardigd kan zijn als de volgende 4 voorwaarden cumulatief vervuld zijn:

- De dienst of instantie gebruikt de vreemde taal **niet systematisch**, maar slechts uitzonderlijk of als overgangmaatregel (dit wil zeggen tijdelijk) en in beperkte gevallen;

⁵ Een actuele lijst van gemeenten die als toeristisch centrum erkend zijn, [vindt u hier terug](#).

- Een **bijzonder doel** verantwoordt het gebruik van de vreemde taal, zoals bijvoorbeeld integratiebevordering, bewustmaking van anderstaligen over het bestaan van een dienstverlening, gezondheid en veiligheid, ... De overheid moet een afweging maken tussen dit bijzonder doel en het signaal van het gebruik van vreemde talen.
- De dienst of instantie gebruikt de anderstalige boodschap **naast de voorgeschreven bestuurstaal**. De boodschap is dus slechts een vertaling van de Nederlandse tekst. Er wordt niet méér of andere informatie gegeven in de vreemde taal dan in het Nederlands. De dienst of instantie vermeldt bovendien uitdrukkelijk dat de anderstalige tekst een vertaling is, zodat iedereen over dezelfde informatie beschikt.
- De anderstalige tekst is bestemd voor een **specifiek doelpubliek**.

Het gebruik van vreemde talen is dus alleen uitzonderlijk of als overgangsmaatregel toegestaan en moet bijgevolg zoveel mogelijk beperkt worden in zowel omvang als tijd. Dit houdt onder meer een beperking in tot de inwoners die zich in een eerste integratiefase bevinden en nog niet de gelegenheid hadden voldoende Nederlands te leren. Daarnaast moeten deze 4 cumulatieve voorwaarden volgens de VCT zo begrepen worden dat ze een absolute noodzakelijkheid in het algemeen belang moeten dienen. De adviespraktijk van de VCT heeft immers als doel iedere uitzondering op de Bestuurstaalwet te beperken tot hetgeen absoluut noodzakelijk is in het algemeen belang. Die uitzondering is immers niet wettelijk voorzien.

Lokale besturen moeten zich dus hoe dan ook terughoudend opstellen bij het gebruik van vreemde talen en heel zorgvuldig te werk gaan. Verschillende toezicht- en gerechtelijke instanties hebben beoordelings- en toezichtsbevoegdheid over de toepassing van deze cumulatieve voorwaarden.

- Tolken en vertalers

Lokale besturen en sociale voorzieningen kunnen tegen betaling [sociaal tolken en vertalers](#) inzetten als taaldrempels een toegankelijke of volwaardige toegang tot de dienst- of hulpverlening verhinderen. Ze kunnen ook gebruikmaken van [taalhulpen](#): vrijwilligers die een korte opleiding gevolgd hebben om te kunnen tolken bij niet-complexe, informatieve gesprekken. [Omzendbrief BA 2005/03 van de Vlaamse Regering](#) bepaalt dat het gebruik van een tolkdienst niet strijdig is met de taalwetgeving. Wel valt het inzetten van een sociaal tolk of 'taalhulp' ook onder de 4 hierboven vermelde cumulatieve voorwaarden⁶. Het moet dus als een uitzonderingsmaatregel gezien worden en kan geen standaardbeleid zijn om anderstalige inwoners te woord te staan.

BELEIDSOPTIES VOOR LOKALE BESTUREN

Hoe past u als lokaal bestuur deze regelgeving toe in de diverse context van de Vlaamse Rand? Door een helder **taalbeleid** te hanteren binnen uw lokaal bestuur scheidt u om te beginnen zowel bij personeel als bij inwoners duidelijke verwachtingen. Daarnaast biedt ook uw **lokale regierol in NT2-promotie** kansen om het gebruik van het Nederlands in uw gemeente te stimuleren. In deel III van deze beleidswijzer vindt u inspirerende praktijkvoorbeelden rond dit thema (zie III.1. Het Vlaamse karakter van de Rand – Taal promotie: het Nederlands als verbindende taal versterken).

⁶ Het staat burgers vrij om zelf een tolk – bijvoorbeeld een familielid – mee te brengen. Het gebruik van die eigen tolk valt dan niet onder de 4 cumulatieve voorwaarden.

Basis- en secundair onderwijs

DE REGELGEVING SAMENGEVAT

De scholen van het officieel gesubsidieerd onderwijs, de scholen van het GO! Gemeenschapsonderwijs en de scholen van het vrij gesubsidieerd onderwijs moeten rekening houden met taalregels rond enerzijds hun onderwijstaal en anderzijds hun bestuurstaal.

De onderwijstaal is de taal waarin de school les moet geven, zoals bijvoorbeeld de les wiskunde. In het homogeen Nederlandse taalgebied is de onderwijstaal het Nederlands. Wel mag er voor het vreemdetalenonderwijs – de leergebieden over de andere talen en taalvakken – in een andere taal dan het Nederlands onderwezen worden. Onder bepaalde voorwaarden kunnen secundaire scholen ook [Content and Language Integrated Learning \(CLIL\)](#), een vorm van meertalig onderwijs, aanbieden.

De bestuurstaal is de taal waarin de scholen hun administratieve handelingen moeten opstellen, zoals bijvoorbeeld een brief aan de ouders, een telefoongesprek of oudercontact. In het homogeen Nederlandse taalgebied is het Nederlands in principe de bestuurstaal.

BELEIDSOPTIES VOOR LOKALE BESTUREN EN SCHOLEN

Met een **taalbeleid** kunnen scholen de taalvaardigheid van leerlingen versterken en de prestatiekloof op basis van achtergrondkenmerken tegengaan. Lokale besturen kunnen dan weer werk maken van een **flankerend onderwijsbeleid** dat inzet op oefenkansen Nederlands in de vrije tijd, toeleiding naar het vrijetijdsaanbod en participatiekansen voor ouders. Deel III van deze beleidswijzer reikt daarrond inspirerende voorbeelden aan (zie III.2. Flankerend onderwijsbeleid: ondersteunende maatregelen om leerlingen maximale ontwikkelingskansen te bieden).

Verenigingen

DE REGELGEVING SAMENGEVAT

Natuurlijke personen en (private) rechtspersonen zoals (private) verenigingen zijn in principe niet onderworpen aan de bestuurstaalwetgeving. Er bestaat wel een uitzondering: een vereniging die in het algemeen belang en in opdracht van de overheid optreedt, moet in principe de taalwetgeving in bestuurszaken naleven. De meeste verenigingen zijn dus vrij om in hun interne en externe communicatie andere talen dan het Nederlands te gebruiken.

Ongeacht de toepassing van de bestuurstaalwetgeving, moeten (private) verenigingen in bepaalde gevallen wel rekening houden met eventuele andere regelgeving of afspraken. Zo moeten (private) verenigingen met een exploitatiezetel in het homogeen Nederlandse taalgebied rekening houden met de taalwetgeving in het bedrijfsleven, bijvoorbeeld voor hun wettelijk voorgeschreven documenten.

Daarnaast kunnen de overheid en de gemeenten, voor zover in overeenstemming met de regelgeving, een taalbeleid voeren. Dat betekent dat de overheid of de gemeente enerzijds een aantal handvaten kan aanreiken aan het personeel om de Bestuurstaalwet toe te passen in contacten met anderstalige inwoners, en anderzijds maatregelen kan nemen om het gebruik van het Nederlands te stimuleren, te motiveren en te ondersteunen.

Zo bevat het [Decreet Lokaal Bestuur](#) sinds begin 2023 een 'Nederlandsclausule'. Die schrijft voor dat lokale subsidiereglementen en beslissingen tot toekenning van nominatieve subsidies steeds als een van de subsidievoorwaarden moeten bepalen dat de gesubsidieerde zich engageert om het belang van het gebruik van het Nederlands te erkennen bij het uitvoeren van de gesubsidieerde activiteiten.

Lokale besturen geven zelf een invulling aan dat engagement. Zij kunnen er de nodige richtlijnen of voorwaarden aan koppelen om controle mogelijk te maken. Worden de voorwaarden niet nageleefd, dan kan het lokaal bestuur de subsidies terugvorderen.

Belangrijke kanttekening hierbij is wel dat het lokaal bestuur alleen richtlijnen en voorwaarden kan bepalen om controle op de engagementsverklaring mogelijk te maken, en niet om het taalgebruik van de subsidieontvanger aan sich te regelen. De richtlijnen en voorwaarden mogen er niet toe leiden dat de facto uitsluitend het gebruik van het Nederlands wordt opgelegd en andere talen niet toegelaten zouden zijn. Het lokaal bestuur heeft geen bevoegdheid om het taalgebruik van de subsidieontvanger te regelen. Dit vloeit voort uit artikel 30 van de Belgische Grondwet, dat bepaalt dat de wet- of decreetgever het taalgebruik slechts in een beperkt aantal domeinen kan regelen.

BELEIDSOPTIES VOOR LOKALE BESTUREN

Het vraagt van vrijwilligers heel wat engagement om in de uitdagende context van de Vlaamse Rand een vereniging draaiende te houden. Als lokaal bestuur kan u uw appreciatie voor die inspanningen tonen door **ondersteuning** aan te reiken. Dat kan in de vorm van subsidies, maar ook bijvoorbeeld met begeleiding of vormingen. In deel III van deze beleidswijzer vindt u inspirerende praktijken terug die u op pad helpen (zie III.1. Het Vlaamse karakter van de Rand – Gemeenschapsvorming).

Handelaars en bedrijven

DE REGELGEVING SAMENGEVAT

Handelaars en bedrijven mogen zelf beslissen welke taal ze gebruiken om hun producten aan te bieden aan hun klanten. Dit volgt uit artikel 30 van de Grondwet dat bepaalt dat het taalgebruik in België in principe vrij is.

Wel zijn er uitzonderingen op die taalvrijheid die voortvloeien uit de taalwetgeving in het bedrijfsleven en het consumentenrecht, zoals de taalvoorschriften rond etikettering of specifieke producten als speelgoed.

BELEIDSOPTIES VOOR LOKALE BESTUREN

Met een '[Week van de Anderstalige Klant](#)' kunnen lokale besturen handelaars én anderstalige inwoners aanmoedigen om Nederlands te spreken in de winkel. U kan daarbij samenwerken met een lokale handelsvereniging of Unizo en met andere gemeenten die op hetzelfde moment een Week van de Anderstalige Klant willen organiseren. Zo krijgt het initiatief bovenlokale uitstraling. [Het draaiboek van vzw 'de Rand' en Unizo](#) legt uit hoe u van start kan gaan.

In deel III van deze beleidswijzer komen verschillende projecten aan bod die anderstaligen stimuleren om het Nederlands te gebruiken. Een mooi voorbeeld is 'Hallo Nederlands' in Halle, dat onder meer ook lokale winkeliers betreft (zie III.1. Het Vlaamse karakter van de Rand – Taalpromotie – Nederlands gebruiken).